DINSHUNOSLIKNING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQASI.

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali filologiya russ-tili yo'nalishi

talabasi

Mahamadaliyeva Mohigul

tel:+ 998774770307

Elektron pochta: mohigulmahamadaliyeva15@gmail.com

Ilmiy rahbar: Shamsiddinov Bahodir

Elektron pochta: shamsiddinovbahodir23@gmail.com

Annotatsiya:

Ushbu maqolada dinshunoslik fanining boshqa ijtimoiy va gumanitar fanlar bilan o'zaro aloqasi yoritiladi. Xususan, tarix, falsafa, sotsiologiya, psixologiya, pedagogika va madaniyatshunoslik fanlari bilan bog'liqligi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Dinshunoslikning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni hamda inson ma'naviy hayotiga ta'siri ochib beriladi.

Kalit so'zlar: dinshunoslik, falsafa, tarix, sotsiologiya, psixologiya, madaniyat, jamiyat, ma'naviyat.

Аннотация

В данной статье рассматривается взаимосвязь религиоведения с другими общественными и гуманитарными науками. Анализируется его связь с историей, философией, социологией, психологией, педагогикой и культурологией. Также раскрывается роль религиоведения в развитии общества и его влияние на духовную жизнь человека.

Ключевые слова: религиоведение, философия, история, социология, психология, культура, общество, духовность.

ANNOTATION:

This article discusses the relationship between religious studies and other social and humanitarian sciences. In particular, its connection with history, philosophy, sociology, psychology, pedagogy, and cultural studies is scientifically analyzed. The role of religious studies in social development

and its influence on human spiritual life are also revealed.

Keywords: religious studies, philosophy, history, sociology, psychology, culture, society, spirituality.

Kirish. Dinshunoslik — dinning kelib chiqishi, rivojlanishi, jamiyatdagi o‘rni va inson hayotidagi ahamiyatini o‘rganadigan fan hisoblanadi. Ushbu fan nafaqat diniy qarashlarni, balki insoniyatning ma’naviy va madaniy taraqqiyotini ham tadqiq qiladi. Dinshunoslik ko‘plab fanlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, ularning ilmiy yutuqlaridan foydalanadi hamda o‘z navbatida boshqa fanlarning rivojiga ham ta’sir ko‘rsatadi.

DINSHUNOSLIKNING TARIX FANI BILAN ALOQASI.

Dinshunoslik eng avvalo tarix fani bilan uzviy bog‘liqdir. Chunki har bir din ma’lum tarixiy davr va sharoitda paydo bo‘lgan. Tarix diniy ta’limotlarning shakllanishi, rivojlanishi va jamiyatga ta’sirini o‘rganishga yordam beradi.

Masalan, islom dini tarixi, nasroniylikning tarqalishi yoki buddaviylikning rivojlanishi tarixiy manbalar orqali tadqiq qilinadi. Tarix fani insoniyat taraqqiyotining turli bosqichlarini o‘rganar ekan, diniy qarashlar va e’tiqodlarning jamiyat hayotidagi o‘rnini ham tahlil qiladi. Shu jihatdan tarix va dinshunoslik bir-birini to‘ldiruvchi fanlar sifatida namoyon bo‘ladi.

Asosiy qism. Din va tarixning o‘zaro bog‘liqligi:

Din insoniyat tarixining ajralmas qismi hisoblanadi. Qadimgi jamiyatlardan boshlab insonlar tabiat hodisalarini tushuntirish, hayot mazmunini anglash va ruhiy ehtiyojlarini qondirish maqsadida turli diniy e’tiqodlarga murojaat qilganlar. Natijada

ibtidoiy diniy tasavvurlar, ko‘pxudolik va keyinchalik yakkaxudolik dinlari shakllangan.

Tarix fani ana shu jarayonlarni ilmiy asosda o‘rganadi. Misol uchun, qadimgi Misr, Yunoniston, Hindiston va Markaziy Osiyo hududlaridagi diniy qarashlar tarixiy manbalar orqali tadqiq qilinadi. Arxeologik topilmalar, qadimgi yozma manbalar va diniy qo‘lyozmalar dinlarning shakllanish tarixini o‘rganishda muhim ahamiyatga ega. Dinshunoslik fanida tarixiy manbalar asosiy ilmiy manba hisoblanadi. Tarixiy hujjatlar, qadimiy bitiklar, diniy kitoblar va

arxeologik topilmalar dinlarning rivojlanish bosqichlarini aniqlash imkonini beradi.

Masalan, islom dini tarixini o‘rganishda Qur’oni karim, hadislar, tarixiy solnomalar va musulmon olimlarining asarlari muhim manba bo‘lib xizmat qiladi. Xuddi shuningdek, nasroniylik tarixida Injil va cherkov manbalari, buddaviylik tarixida esa Tripitaka kabi diniy manbalar katta ahamiyatga ega.

DINSHUNOSLIKNING SOTSIOLOGIYA BILAN

Aloqasi-Dinshunoslik sotsiologik usullar orqali diniy jarayonlarni ilmiy asosda tahlil qiladi. Jumladan, kuzatish, so‘rovnoma, intervyu va statistik tahlil usullari diniy qarashlarning jamiyatdagi holatini o‘rganishga yordam beradi.

Sotsiologik yondashuv yordamida jamiyatdagi diniy e’tiqod darajasi, diniy tashkilotlarning faoliyati va aholining diniy qadriyatlarga munosabati aniqlanadi. Bunday tadqiqotlar diniy bag‘rikenglikni mustahkamlash va turli ijtimoiy muammolarni hal etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Masalan, yoshlarning diniy qarashlari, diniy ekstremizmning oldini olish yoki diniy madaniyatni rivojlantirish kabi masalalar sotsiologik tadqiqotlar orqali o‘rganiladi. Bu esa jamiyat barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

DINNING IJTIMOIY INSTITUT SIFATIDAGI O‘RNI. Sotsiologiyada din jamiyatning muhim ijtimoiy instituti sifatida qaraladi. Ijtimoiy institutlar jamiyat

hayotini tartibga soluvchi tizim bo‘lib, din ham ana shunday vazifani bajaradi. Diniy tashkilotlar insonlarni ma’naviy tarbiyalash, axloqiy qadriyatlarni shakllantirish va jamiyatda ijtimoiy birdamlikni ta’minlashda faol ishtirok etadi.

DINSHUNOSLIK VA PEDAGOGIKA O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIK.

Pedagogika fanining asosiy vazifasi barkamol avlodni tarbiyalashdan iborat. Ushbu jarayonda ma’naviy va axloqiy qadriyatlar muhim o‘rin tutadi. Dinshunoslik esa insonlarni ezgulikka, halollikka, mehr-oqibatga va bag‘rikenglikka undovchi diniy ta’limotlarni o‘rganadi. Shu jihatdan dinshunoslik pedagogika fanining ma’naviy asoslarini boyitadi.

Din tarix davomida yosh avlod tarbiyasida muhim omil bo‘lib xizmat qilgan. Diniy ta’limotlarda ota-onaga hurmat, kattalarni e’zozlash, ilm olishga intilish va insonparvarlik kabi qadriyatlar targ‘ib etiladi. Bu esa pedagogik tarbiya jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta’lim tizimida dinshunoslik fanining o‘qitilishi yoshlarni turli zararli g‘oyalardan himoya qilish, ularda mustaqil fikrlash va diniy bag‘rikenglikni shakllantirishga yordam beradi. Ayniqsa, globallashuv davrida yoshlarni ma’naviy tahdidlardan asrashda dinshunoslikning pedagogik ahamiyati ortib bormoqda.

DINNING TARBIYAVIY AHAMIYATI

Din insonning axloqiy kamolotida muhim rol o‘ynaydi. Diniy qadriyatlar insonlarni halollik, poklik, sabr-toqat va adolat kabi fazilatlarga chorlaydi. Shu sababli ko‘plab pedagogik qarashlarda diniy-ma’naviy merosdan samarali foydalanishga alohida e’tibor qaratiladi.

Dinshunoslik yosh avlodga diniy bilimlarni ilmiy asosda tushuntirish orqali ularda sog‘lom dunyoqarashni shakllantiradi. Bu esa jamiyatda millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, dinning tarbiyaviy ahamiyati oilada ham yaqqol namoyon bo‘ladi. Oila tarbiyasida diniy

qadriyatlarning o‘rni katta bo‘lib, farzandlarda odob-axloq, hurmat va mas’uliyat hissini rivojlantirishga yordam beradi.

DINSHUNOSLIK VA MADANIYATSHUNOSLIK ALOQASI-

Madaniyatshunoslik jamiyatning madaniy hayoti, urf-odatlari, an’analari va ma’naviy merosini o‘rganadi. Din esa ko‘plab xalqlarning madaniyatiga katta ta’sir ko‘rsatgan. Shu sababli dinshunoslik va madaniyatshunoslik bir-biri bilan uzviy bog‘liq fanlar hisoblanadi.

Tarix davomida diniy qadriyatlar asosida me’morchilik, adabiyot, musiqa va tasviriy san’at rivojlangan. Masalan, masjid, madrasa va maqbaralar Sharq me’morchiligining nodir namunalaridan hisoblanadi. Diniy motivlar xalq og‘zaki ijodi va milliy an’analarda ham keng aks etgan.

Madaniyatshunoslik diniy marosimlar, bayramlar va urf-odatlarning jamiyat madaniyatidagi o‘rnini tadqiq qiladi. Navro‘z, Ramazon va Qurbon hayiti kabi bayramlar xalqning ma’naviy birligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Diniy qadriyatlarning ma’naviy hayotdagi o‘rni. Diniy qadriyatlar inson ma’naviyatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular jamiyatda ezgulik, insonparvarlik va bag‘rikenglik g‘oyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Madaniyat va ma’naviyatning uyg‘un rivojlanishida din muhim omillardan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Bugungi kunda diniy va madaniy merosni asrab-avaylash, yosh avlodga yetkazish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu jihatdan dinshunoslik va madaniyatshunoslik fanlarining hamkorligi jamiyat ma’naviy taraqqiyotida katta ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

Jo‘rayev U., Saidjonov Y. Dinshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2019.

Vohidov M. Dinshunoslik. – Toshkent: Sharq, 2017.

Ismoilov H. Dinshunoslik faniga kirish. – Toshkent: Fan, 2020.

Giddens A. Sotsiologiya. – Toshkent: Sharq, 2002.

Falsafa: qomusiy lug‘at. – Toshkent: Sharq, 2004.

Abu Rayhon Beruniy. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar. – Toshkent: Fan, 1968.

Imom al-Buxoriy. Al-jome’ as-sahih. – Toshkent: Hilol- Nashr, 2019.

Qur’oni karim ma’nolarining tarjima va tafsiri. – Toshkent: Hilol-Nashr, 2021.

Mirzaakhmad ugli, B. S. (2025). Rituals and rituals related to ceramics: Teacher–apprentice traditions. Web of Discoveries: Journal of Analysis and Inventions, 3(4), 116–121.

Baxodir o’g’li, E. B. (2025, December). O‘ZBEK XALQINING AN’ANAVIY MAROSIM VA URF-ODATLARINING TARIXIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH FALSAFIY TAHLILI (QADIMGI DAVR, ISLOM DAVRI MISOLIDA). In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 1, pp. 20-24).

Gulbaxor, M., & Bahodir, S. (2025). TIL O ‘RGANISHDA CHATGPT, TARJIMA TIZIMLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI. *TADQIQOTLAR*, *76*(3), 17-21.

Muzaffar, G., & Bahodir, S. (2025). INSON ORGANIZMIDA UCHRAYDIGAN ICHKI KASALIKLAR. *TADQIQOTLAR*, *76*(2), 71-74.

Bakhodir, S., & Dilshoda, R. (2025). EASTERN THINKERS OF THE ERA OF THE FIRST RENAISSANCE. *Global Science Review*, *8*(1), 682-687.

Zebo, N., & Bahodir, S. (2025). O ‘RTA ASRLARDA ANGLIYA (V-XV ASRLAR). *Global Science Review*, *11*(1), 85-90.

Шамсиддинов, Б., & Гуламов, М. (2023). ЛОГИЧЕСКИЕ СООТНОШЕНИЯ ФИЛОСОФИИ С ЛИТЕРАТУРОЙ. *Oriental Art and Culture*, *4*(3), 332-335.

YANGI, V. T. V. M., & YONDASHUVLARI, T. H. OZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TALIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI “ZAMONAVIY JAHON TARIXSHUNOSLIGIDA FARG’ONA.

Zebo, N., & Bahodir, S. (2025). O ‘RTA ASRLARDA ANGLIYA (V-XV ASRLAR). *Global Science Review*, *11*(1), 85-90.

Shamsiddinov, B. (2022). The importance of supporting innovative activities of entrepreneurs in uzbekistan. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071*, *11*(11), 165-170.